№ 57 Մարտի 31 Չորեքշաբթի | 1883 | Մարտի 31 Չորեքշաբթի № 57

ՏԱՍՆԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլ, կէս տարվանը 6 րուբլ։
Առանձին համարները 5 կոպէկով։

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ։

Օտարաքաղաքացիք դիմում են ուղղակի
Тифлисъ. Редакція «Мшакъ»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից)։

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ Արդուինից։ Նամակ Թէլաւից։ Նամակ խմբագրին։ Ներքին լուրեր։—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ։ Նամակ Թիւրքիայից։ Արտաքին լուրեր։—ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ։—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ։—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։—ԲՈՐՍԱ։—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ։ Խաչագողի յիշատակարան։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԱՐԴՈՒԻՆԻՑ

Մարտի 22-ին

«Մշակի» մէջ, սրանից առաջ մի քանի անգամ գրված է Արդուինի լուսաւորչական հայոց Սահակեան ուսումնարանի մասին։ Շնորհիւ պ. Կամսարականի և մի քանի տեղացի գործիչների, այդ դպրոցն իր ուսումնային կարգաւորութեամբ բարւոքեալ դրութեան մէջ էր մտել։ Պ. պ. ուսուցիչները, անաչառ խօսելով, խղճիւ և մեծ ուշադրութեամբ էին կատարում իրանց պաշտօնը։ Աշակերտաց թիւը՝ նկատելով նախորդ տարվանը, գըրեթէ կրկնապատկված էր։ Քաղաքիս հայ-կաթօլիկ հասարակութիւնն էլ մաս ունեցաւ և իր մի քանի ծնունդները մի և նոյն յարկի տակ սկսան ուսում առնել լուսաւորչական երեխաների հետ։ Ուսումնարանը՝ որպէս զի անխախուտ չարունակվի, հարկաւոր է որ կամ հաստատուն դրամագլուխ ունենայ և կամ ժողովուրդը լաւ ուսումնասէր լինի, որ իր թոշակներովը կառավարէ։ Արդուինի Սահակեան ուսումնարանը չէ կարողացած ունենալ հաստատուն դրամագլուխ. հետևաբար և նա պիտի կառավարվի մասնաւոր անձանց և աշակերտների միջոցներով։ Ընդհանրապէս խօսելով, Արդուինի հայ հասարակութիւնը՝ կարելի է ասել, թէ համակրում է այդ դպրոցին և որով էլ պահպանել է մինչև այժմ նրա գոյութիւնը, կեանքը։ Բայց երբ են պակասած հայ հասարակութեան մէջ՝ յառաջադիմութեան զգալապէս հակառակող անձինք։ Այդպիսիք ամեն տեղ կան և դեռ շատ ժամանակ էլ կը լինեն։ Արդուինում, ինչպէս ասինք, հասարակութեան հասկացող, մեծ մասը չէ խնայում ամեն կերպով օգնել դպրոցին։ Սակայն մի խումբ տգէտ մարդկանց, որոնք զուրկ են ամենայն ուսում և հասկացողութիւնից, առաջնորդված հոգևորականներից, ինչպէս վկայում է ժողովուրդը, աշխատում են խանգարել բոլոր այդ նոր կարգերը։ Այդ ներգաւորների խարդախութիւնները՝ պատճառ եղան որ ուսումնարանը՝ մի քիչ ժամանակ ընդհատեց իր կարգաւորեալ ընթացքը և ժողովրդի մէջ էլ յուզմունք պատահեց։ Ահա թէ ինչից յառաջ եկաւ դա։ Ինչպէս վերև յիշած էինք, ուսումնարանը չունի այնպիսի մշտական աղբիւր, որով կարողանար անխախտ, չարունակաբար կառավարվել։ Ուստի, կարգադրութիւն եղած էր որ ծախքերը հոգացվին, գլխաւորաբար աշակերտաց թոշակադրամներով և պակասը լրացվի եկեղեցւոյ եկամուտներով։ Առաջին վեցամսեայ թոշակադրամը մեծ աշխատանքով հազիւ հաւաքվեցաւ 2—3 ամսուայ միջոցում և դրանից դեռ, 18—20 աշակերտի վրա ապառիկ է մնացել։ Տեսուչ պ. Կամսարական, որ այժմ նշանակված է «գործակից թեմական տեսչութեան» և իշխանութիւնը տարածած ամբողջ Արդուին գաւառի վրա, տեսնելով ժողովրդի թոյլ անհոգութիւնը թոշակի կանոնաւոր վճարման մասին, հարկադրվեց վերջապէս կարգադրութիւն անելու, որ այս երկրորդ վեցամսեայ թոշակները հաւաքելու ժամանակ, իր թոշակը չը վճարող աշակերտը դպրոցը չընդունվի։ Այս կարգադրութեան երկրորդ օրը 85 աշակերտից 15 միայն ներկայացան գանձապահ-հոգաբարձուի տոմսակով և երրորդ օրը հազիւ 2-ը։ Այս 17 աշակերտներիցն էլ տասը կաթօլիկ էին, իսկ 7-ը լուսաւորչական։ Պ. տեսուչն այս տեսնելով՝ իսկոյն մի մեծ ժողով կազմեց, ուր ներկայ էին ժողովրդեան ներկայացուցիչները, հոգևորականութիւնը և հոգաբարձութիւնը։ Այդ ժողովի մէջ, գործի ամենայն հանգամանքները պարզելով, ժողովրդի մէջ տարածված տարաձայնութիւնները քննելով և տեսնելով որ ժողովուրդը միաձայն յարձակվում է քահանայից վրա իբրև գրգռիչ ուսումնարանի դէմ, տեսուչը յայտնեց վերջապէս որ եթէ մի շաբաթվայ միջոցում ժողովուրդը չի վճարի թոշակադրամը և ուսումնարանը յառաջուայ կարգը չի ստանայ, և եթէ քահանայք այդպիսով, իրանց աւրածն ուղղել չեն աշխատի, ինքն ստիպված կը լինի փակել ուսումնարանը, ուսուցիչներին տանել իր տուն և իսկոյն հեռագրել թեմական տեսչին, առաջնորդ սրբազանին և մինչև իսկ տեղակալ սրբազանին թէ «տեղական երկու քահանայի գրգռութեամբն Արդուինի հայոց ուսումնարանը փակվեցաւ»։ Ժողովուրդը պ. Կամսարականի այդ որոշման վրա, մանաւանդ երբ նա այլ ևս առանձնացաւ ժողովից, մեծապէս յուզվելով, սկսան իրար մէջ և քահանայից հետ վիճել աղմկալի։ Բայց այն դըպրոցի հակառակ խումբը ինչ մտքեր էր յայտնում, դրանք այնպիսի մտքեր են, որոնք կարելի է տեսնել ամենայն տգէտ և նախապաշարեալ տեղերում։ Օրինակ, պահանջում էին պարոնները, (թէև ում դրդմամբ այդ արդէն յայտնված էր), թէ երեխաները սաղմոս, ժամագիրք կարդան, ամեն օր առաւօտ, երեկոյ եկեղեցի երթան, ժամերգութիւն անեն և այլն, որոնց վրա և ոչ իսկ հարկ կայ խօսել։ Վերջապէս ժողովը այնչափ կարողացաւ յաջողել, որ երկրորդ, կիրակի օրը քահանայք յօգուտ ուսումնարանի քարոզ խօսեցան ժողովրդեան, և իրենք ժողովականներ և քահանայք որոշեցին ամեն միջոց գործադրել ուսումնարանի ընթացքին խանգարում չը տալու համար։ Պ. Կամսարականի ազդեցութեան շնորհիւ, յոյս կայ որ ամենայն ինչ իր կարգին կը մտնէ կարճ ժամանակի մէջ և ժողովուրդը կանոնապահութեան դաս առած կը լինէ։ Այդ խնդրի հետևանքի մասին կը խօսենք դեռ։

Պ. Կամսարական «Մշակի» մէջ իր հրատարակած նամակից ինչպէս յայտնի է, այլ և այլ նամակներով դիմած էր հայ հասարակութեան՝ խնդրելով որ հայ հասարակութիւնը իր նպաստներով օգնէ Արդուինի հայոց ուսումնարանին։ Այս խընդիրն անելով նրա գլխաւոր նպատակն այն էր, որ մինչև տգէտ ժողովուրդը տեսնէ, քննէ կարգաւորեալ ուսումնարանի արդիւնքը, օգուտները և համոզվի պահպանել դպրոցը միայն իր սեպհական միջոցներով, ինքը կարողանայ այդ արտաքին նուիրատուութեամբ պահպանել ուսումնարանը։ Բայց, դժբաղդաբար, նրա հրաւէրը արձագանք գտաւ դեռ միայն մի ախալցխացի օրիորդի, Սոֆիա Սիւքեասեանի սրտում, որ անձամբ հաւաքել և ուղարկել էր 30 րուբլու մի նուէր։ Պ. Կամսարական՝ իր բոլոր ազդեցութեամբ՝ տեղական ոյժերը գործածելով հանդերձ, նա դեռ յոյսը չէ կտրած այն տեղերից, որոնց դիմած է, յանուն չքաւոր ժողովրդեան չքաւոր ուսումնարանի։ Տեսնենք թէ դեռ ո՞ր սիրտ կը բացվի այս բաղխման առջև...

Շ.

ՆԱՄԱԿ ԹԷԼԱՒԻՑ

Մարտի 27-ին

Բոլորովին համակրելով «Մշակի» № 50 Ցխինվալից գրած Բ. քահ. Տէր-Աբրահամեանցի նամակին, մեր հայ հոգևորականների այդ ճիշտ պատկերի համար, որ կարծեմ ամեն տեղ մի և նոյն տեսակ է, չեմ կարող մի քանի խօսք ես չաւելացնել նրան, ի լրումն մի քանի գուցէ մոռացված խրղութեանց։

Չը նայելով որ ամեն տեղ ընդհանրապէս հայ հոգևորականների դրութիւնը նախանձելի չէ, չը նայելով որ նրանց վիճակը յետին և ծայրայեղ գագաթնակէտին է հասած, այնու ամենայնիւ, մասամբ էլ իրանք, հոգևորականներն են մեղաւոր իրանց դիրքը ստորացնելու, իրանց արժէնքը նուազեցնելու մէջ։ Վերցնենք, օր. համար, մի որ և իցէ քաղաքի հոգևորականութիւնը։ Այն քահանան որ

ԽԱՉԱԳՈՂԻ
ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ԺԱ.

ՓԱԽՈՒՍՏ

Սիբիր...

Սարսափելի ճանապարհորդութիւն է հարիւրաւոր մղոններ անցնել չըղթայակապ ոտներով։ Որքան հեռանում ես դէպի հիւսիս, ազգաբնակութիւնները հետզհետէ նօսրանում են, նօսրանում են, և այնուհետև դատարկ ու ձիւնապատ անապատներին վերջ ու սահման չը կայ։ Խիստ հազիւ են պատահում փոքրիկ քաղաքներ, որոնք աւելի նման են մեծ գիւղերի։ Նրանց բնակիչները այն աստիճան սովորած են յաճախ աքսորականների խումբեր տեսնել, որ հէնց լսում են շղթաների հնչիւններ, տներից դուրս են թափվում, սառնասրտութեամբ նայում են նրանց վրա և ցոյց են տալիս իրանց երեխաներին։ Ոմանք տալիս են թշուառներին մի կտոր հաց, կամ մի քանի գրօշներ։

Միշտ տխուր և միատեսակ է շրջապատը։ Նոյն անվերջ անապատները ամեն օր տարածվում են քո առջև, նոյն մառախլապատ հօրիզօնը ամեն տեղ միախառնվում է սպիտակ սաւանով պատած տափարակների հետ, նոյն ցուրտ, խոնաւ և մթին իջևանները սպասում են քեզ ճանապարհների վրա, և շատ տեղ հանդիպում ես պաշտօնակատարների կոպիտ, անխիղճ վարմունքին։ Ամեն տեղ, կայարաններում նոյնպէս համբարքով ստանում են և ճանապարհ են դնում թշուառականների խումբը։ Գնում ես, գնում ես... անցնում են օրեր, շաբաթներ, ամիսներ... օր ըստ օրէ ուժաթափ ես լինում, նուաղում ես, թուլանում ես, բայց չը գիտես, թէ երբ պէտք է տեղ հասնես...

Երբեմն երևում են քեզ մարդիկների երեսներ, սառն և անմիտ, որպէս ինքը եղանակը։ Ոտքից ցգլուխ հագնված մորթերի և մուշտակների մէջ, այդ գռեհիկները հազիւ որոշվում են թաւամազ արջերից, որոնք շատ անգամ ծոյլ և դանդաղ կերպով անցնում են դատապարտեալների խումբի մօտով, և մի առանձին հեգնական հայացք ձգելով նրանց վրա, կարծես, ուզում են ասել՝ «մենք աւելի բախտաւոր ենք, քան թէ դուք»։

Ցուրտ է։ Ամեն արարած այստեղ մրսում է, սառչում է, քարանում է։ Երկիրը զուրկ է լոյսից և ջերմութիւնից։ Կարծես, արևն էլ այստեղ մըրսում է, կարծես, նա էլ մուշտակ ունի հագած։ Նրա գունաթափ դէմքը շատ չէ որոշվում նոյն գռեհիկների, նոյն արջերի երեսներից։ Նրա ճառագայթները կորցնում են իրանց զօրութիւնը ընդհանուր սառնութեան մէջ։

Մեռած բնութիւնը բոլորովին ուրիշ կերպարանք է ստանում, երբ հանդիպում ես անտառների։ Այստեղ երևում է կեանք, բուսական թըշուառ կեանք։ Տարուայ այն եղանակում, երբ մեզ մօտ ծառերը բեռնաւորված են դանդան տեսակ անուշ պտուղներով, երբ խաղողը մեղրի համ է ստանում մեր այգիներում,—այստեղ սառը քամին փչում է, ծառերի ճիւղերը սարսափելով տատանվում են, ցած են խոնարհվում, դալկացած տերևները խշխշալով թափվում են, և նրանց տխուր հառաչանքներից դու որոշում ես այս խօսքերը՝ «տես, մենք էլ աքսորված ենք այդ երկրում»։ Եւ իրաւ, բնութեան խստութիւնը մինչև այն աստիճան ճնշել է այդ ողորմելի արարածներին, որ նրանք ազատ կերպով աճել և զարգանալ կարող չեն։ Որքան առաջ ես գնում, ծառերի աճելութեան ուժը պակասում է, պակասում է, և նրանք հետզհետէ փոքրանալով, բոլորովին մանրանում են, մինչև թզուկ թուփերի կերպարանք են ստանում։

Ամեն ինչ այստեղ մօտ է երկրին, ամեն ինչ թեքված, խոնարհված է դէպի ցած։ Լեռները և բլուրներն անգամ չեն համարձակվում իրանց գագաթները շատ վեր բարձրացնել, կարծես նրանց վրա ևս մի բան ճնշում է։ Եւ երկրի ընդարձակ տարածութիւնը ստանում է տափակ, հարթ-հաւասար կերպարանք,—ձևացնում էր մի անսահման անապատ։

Չը նայելով եղանակների խստութեանը, չը նայելով մեր ուղևորութեան սպանիչ ազդեցութեանը, իմ ընկերները դարձեալ չէին կորցնում իրանց զուարթութիւնը։ Նրանք իրանց սովորութեան համեմատ հանաքներ էին անում, ծիծաղում էին և շատ տեղ իջևաններում անձնատուր էին լինում արբեցութեան։

Այդ երկրում լոյսի և ջերմութեան պակասութիւնից մարդը միշտ ցուրտ է զգում և ցուրտ։ Պէտք է մի բանով տաքացնել սառած մարմինը,—և արաղը հանդիսանում է որպէս փրկարար դարման։ Նա թմրեցնում է ուղեղը, բթացնում է զգայարանքները, և դու բնութեան խստութիւնը այլ ևս չես զգում։ Եւ այդ է պատճառը, որ ոչ մի հիմնարկութեան այնքան չես հանդիպում, որքան գինետների։ Նրանց թիւը համեմատաբար աւել է եկեղեցիների, դպրոցների և այլ կրթական հիմնարկութիւնների թւից։ Համարեա բոլոր իջևաններում կարելի էր գտնել արաղ։

Թէև արբեցութիւնը սաստիկ արգելված էր կալանաւորներին, բայց պահապանները այնքան բարի են գտնվում, որ չեն արգելում նրանց այդ միակ մխիթարութիւնից, մանաւանդ երբ նրանց էլ հրաւիրում են խմել իրանց հետ։

Իսկ այդ զուարճութիւնները այն աքսորականների համար են միայն, որոնք ունեն իրանց հետ փոքր ի շատէ արծաթ։ Երևում էր, որ իմ ընկեր խաչագողները զուրկ չէին արծաթից. ամեն տեղ գնում էին ծխախոտ, սպիտակ հաց, ուտելիքներ և արաղ։ Այդ բարիքներից նրանք մասն էին հանում միւս աղքատ դատապարտեալներին, և այդ պատճառով խումբի մէջ խաչագողները վայելում էին մի առանձին յարգանք։

Բայց ինձ խիստ անհաճոյ էր թւում նրանց մինչև յանդգնութեան հասցրած անհոգութիւնը։ Ես զայրանում էի, երբ նկատում էի, որ նրանք առ ոչինչ էին համարում իրանց դրութեան բոլոր զարհուրանքը։ Մարդիկ, որ կորցնում էին հայրենիք և ընտանիք, մարդիկ, որ իրանց տների մէջ անբախտ կին և անտէր զաւակներ ունէին, մարդիկ, որ յաւիտեան զրկվում էին այն բոլորից, որ միշտ սիրելի էր եղել իրանց,—այդպիսի թըշուառ մարդիկ, դեռ ևս սիրտ ունէին զուարճանալու, դեռ ևս նրանց երեսը—ծիծաղում էր։

Մենք գիշերները աւելի ազատ էինք լինում միմեանց հետ խօսելու և խորհրդակցելու, երբ անասունների նման ածում էին մեզ մի սենեակի մէջ և դռները կողպում էին։ Բայց իմ ընկեր խաչագողները վաղուց արդէն սկսել էին ինձ հետ բաւական սառն կերպով վարվել, երևում էր որ վստահութիւն չունէին դէպի ինձ և ամենայն ծածկամտութեամբ աշխատում էին թագցնել ինձանից մի գաղտնիք։ Ես էլ իմ կողմից ամենևին հետաքրքիր չէի լինում խորամուխ լինել նրանց խորհուրդների մէջ։

Այդ սառնութիւնը սկսվեցաւ մեր մէջ այն օրից, երբ իմ երիտասարդ ընկերներից մէկը յայտնեց ինձ քաւոր Պետրոսի ամբողջ ծրագիրը, թէ ո՞րպիսի հնարներ էր նախապատրաստել նա,

իր ծուխը թողած, առաւօտից մինչև երեկոյ նըստած է ղատարանի նստարանի վրա, իր համար կլիէնտներ է որոնում, փաստաբանութեամբ է պարապում, զանազան վկաներ է գտնում և նրանց երդում ընդունել տալիս, ասացէ՛ք խնդրեմ, նա ինչ հեղինակութիւն կարող է ունենալ, ինչ յարգ ու պատիւ կարող է պահանջել ժողովրդից: Այն քահանան, որ ռամիկների հետ խնջոյքներում օղի է կոնծում, խաչ է ուտում, ժողովրդից մեծ յարգանք վայելելու չէ: Բացի այս վերոյիշեալ փաստերից, կան էլի ուրիշ անթիւ պատճառներ, որով քահանաների արդիւնքը օրըստօրէ նւազում է: Թողնենք այս:

Մինչև ցայսօր մենք տեսնում ենք, որ մեր քահանաների թիւը, չտասը սահմանափակված չէ: Եթէ մի որ և իցէ եկեղեցին ունի 2 քահանայ և վաղը նրա ստորին պաշտօնեաներից մինը ցանկացաւ երրորդը լինել, նա կարող է որ և իցէ եղանակով հասնել իր նպատակին: Բաւական է յօրինել մի խնդիր, վերցնել թերթը և ժողովրդի մէջ շրջել ստորագրել տալու: Ժողովուրդը պատրաստ է նրա խնդիրը կատարել: Եւ ինչպէս չը յարգեն, երբ մինը բարեկամ է, միւսը ազգական, երրորդից ոչինչ չէ պակասում, իսկ չորրորդը նրան խղճում է:

Բացի սրանից հայ յատկութիւններից մին էլ այն է, որ ամէն մինը ցանկանում է ամեն մի փողոցում, իր քթի առաջ առանձին եկեղեցի ունենալ: Սա բաւական չէ: Մի հեռու թաղում գտնվում է մի խախուտ փայտաշէն եկեղեցի և ահա այն թաղեցիք էլ կամենում են առանձին քահանայ ունենալ: Գուցէ համեն իրանց նպատակին, բայց որտեղ է ծուխը, նրանք խօ ուրիշի ծխեր են: Ի հարկէ այն նորընծային էլ ապրուստ է հարկաւոր, ուրեմն պէտք է մէկից խլեն մի քանի տուն և միւսին տան: Ի՞նչ է լինում սրա վերջը: —Այն, որ երկուսն էլ քաղցած են մնում զոյութեան կռւի մէջ: Նրանց բողոքները վերջ չունեն, կազմում են կուսակցութիւններ և տուր ու դմբոց է որ լինում է նրանց մէջ: Ես տեսել եմ քահանայ, որ մեռելոցի օրը գերեզման-օրհնէքը երկու կողէկով կապալով է վերցրել: Ի՞նչ անի՝ այստեղ հացի խնդիր է, մուշտարի չունի: Բացի սրանից՝ քահանաներ (յօգուտ իրանց) ժողովրդեան մեկնելով հայկական եկեղեցու ընտրողական սկզբունքը, պատճառ են լինում մի ծխի միւսի ձեռքը անցնելու: Եթէ մի ծխականի հետ չը վարվեցար իր ցանկութեան համեմատ, նա խսկոյն պատրաստ է միւս քահանայի մօտ վազել: Մենք գիտենք որ ռուսաց օրէնքով մէկի ծուխը իրաւունք չունի միւսի մօտ գնալ, բայց մեզ մօտ ամեն բան կարելի է: Պատճառն էլ այս է, որ հայ քահանան չը գիտէ թէ իր ծխականներից ո՞րն է հաղորդվել և ո՞րը չէ: Նա իրաւունք չունի պահանջելու, որ իր ծխականները իր մօտ խոստովանվեն և իր եկեղեցում հաղորդվեն, որովհետև եկեղեցին առհասարակ ընդհանրական է, իսկ հայկական եկեղեցին մասնաւորապէս ընտրողական: Գիւղի քահանան հովվում է քաղաքի ժողովրդին, իսկ քաղաքինը գիւղացիներին: Մինը քո սեպհական վաւերացրած ցուցակի ժողովուրդ գոլով պսակվում է Մօզդօկում, Դուշէթում և յանկարծ յայտնվում է որ նա պսակված է եղել Թէլաւում, ունի ամուսին և զաւակներ: Հարմնացուի ծխատէրը մտածելով որ փեսացուից իր ծխատէրի վկայականը պահանջելով պէտք է զրկվի գոյացած արդիւնքի կէսից, աւելորդ է համարում նրա ծխատէրից տեղեկութիւն ունենալ: Միով բանիւ քահանայի արդիւնքը այնպէս է սահմանափակած, որ նա չատ անգամ ստիպվում է դիմել ամենաանները մեջ միջոցներին: Մի որ և իցէ քահանան, յանկարծ մի տեղից մի քանի րուբլ ստանալով, չը գիտէ իր առօրեայ պիտոյքներից ո՞րը լցուցանէ, չը գիտէ խանութպաններից ո՞րի ապառիկը հատուցանէ: Այսպիսով ստիպված է Ալիի գլխարկը Հուսէյնինն ծածկել, իսկ Հուսէյնինը Ջաֆարին: Քաղցածութիւնը ստիպում է նրան առաջին հանդիպած ծխականին կողոպտել, եթէ դուրս ընկաւ մի որ և իցէ օրինակաոարութիւն, համոզված լինելով որ մի քանի ամիս էլի քաղցած պէտք է մնայ: Շատ տեղերումն էլ դիմում են ուրիշ միջոցի. զօր Աղնախում նոնջեցելոց դագաղի վրա երբեմն գնում են մի պղնձեայ ափսէ և սգաւորներից փող հաւաքում: Մինչև որ կաւարտվի այդ պրօցեսը քահանաները երգում են «դանձ» ասած արգելված երգը: Թէլաւում պսակի ժամանակ երբեմն քահանան պահանջում է օղի, իսկ նորապսակների դիմաւորողներից խաչ ու աւետարանով հաւաքում է «ալիանի» ասած դրամը և այլն: Շատ անգամ քահանան աղաչում պաղատում է, չողքորթում է, և այլն և այլն: Եթէ այդ միջոցն էլ չօգնեց, այնուհետև իր հաւատարիմ բարեկամներից միջնորդներ է գցում, մի աւելորդ պատառ կորզելու: Ուրեմն, քանի որ մեր հոգևորականութիւնը այսպիսի անտանելի դրութեան մէջ է՝ նա ստիպված է ապրուստի համար ամեն միջոցներին դիմել: Միջնորդութիւն, այգեպանութիւն, վաչխառութիւն, վաճառականութիւն, փաստաբանութիւն և այլն մեր քահանաներից շատերի սովորական բաներն են: Էլի ապրուստի համար: Սրանից յետոյ յոյս ունեմ որ մեր բ. հ. իշխանութիւնը ընդհանրապէս և Վրաստանի առաջնորդ ս. Սեդրակեանցը մասնաւորապէս ուշադրութիւն կը դարձնեն հայ հոգևորականների անտանելի դրութեան վրայ:

Հ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, 28 մարտի

Ներկայ մարտ ամսոյս 22-ին առաջնորդական յանձնարարութեամբ յանձնաժողովը ի միջի այլոց վճռեց պարբերական թերթերի միջոցով պաշտօնապէս ծանուցանել ի գիտութիւն Թիֆլիսի բոլոր եկեղեցեաց աւագ քահանաների և երեցփոխանների հետևեալները:

Իւրաքանչիւր աւագ քահանայ պարտաւորվում է ներկայացնել իր եկեղեցու երեցփոխանական երեք հաշուատեսների անունները, իսկ եթէ չունի, կարելի եղածին չափ շուտով ընտրել և ներկայացնել վիճակային ատենին ի հաստատութիւն:

Յանձնաժողովի հաշուատես անդամները պէտք է քննեն առանձին առանձին իրանց յատկացրած եկեղեցեաց 1882 թուականի հաշիւները, և եթէ կարևորութիւն կը զգացվի քննել և անցեալ թւականներինը ներկայութեամբ նոյն իսկ ժողովրդական հաշուատեսների և նոյն եկեղեցու մի միաբան կամ աւագ քահանայի, որին ինքը յանձնաժողովի անդամը յարմար կը դատի, բայց այդ անմիջապէս հաշուատեսները հաստատելուց յետոյ:

Իւրաքանչիւր անցած տարվայ հաշիւը պէտք է անշուշտ քննած աւարտած լինի անշուշտ յաջորդ տարվայ յունվար ամսոյ վերջին, այսինքն տարին մի անգամ, բայց յանձնաժողովի հաշուատես անդամին իրաւունք է ընդարձակվում—երբ ինքը յարմար կը դատի—մտնել և ստուգել իրեն յանձնուած եկեղեցիների հաշւեմատեանները: Եթէ երեցփոխանք կը ղլանան պարտաճանաչ գտնվել, այն ժամանակ յանձնաժողովի սըբազան նախագահը, կը դիմէ ինքեան միայն յատուկ միջոցներին:

Մասնաժողովի կողմից հաշուատես անդամները այսպէս են կարգադրված և պէտք է քննեն:

Յարութիւն աւագ քահանայ Սուգամաճեանց—Բեթղեհէմ, կաթուղիկէ քարափի սուրբ Գէորգ, և Հրեշտակապետաց եկեղեցիները:

Թադէոս քահանայ Խօջայնաթեանց—Վանաց, Ջրկինեանց, Ցախի-թաղի և Նորաշէն եկեղեցիները:

Մուշեղ քահանայ Տէր-Ղևոնդեանց—Մղնի, Աւետեաց, սուրբ Նշան և Վերայի եկեղեցիները:

Ղևոնդ քահանայ Խարազեանց—Թանդոյենց կուկիոյ և Զուղուրեթի եկեղեցիները:

Յովհաննէս քահանայ Տէր-Յակովբեանց—սուրբ Կարապետ, սուրբ Մինաս և Էջմիածնեցւոց եկեղեցիները:

Գէորգ քահանայ Գալստեանց—Շամքոււեցւ[...] Զօրաբաշի Լուսաւորչի և Նաւթլուղի եկեղե[...]ները:

Անդամ յանձնաժողովի առաջնորդական յան[...] նարարութեանց՝ Մուշեղ քահանայ Տէր-Ղևոնդեան[...]

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ուրբաթ օր, ապրիլի 1-ին լինելու է կօնցերտ Արծրունու թատրոնում, որին կը մասնակ[...] ռուս օպէրայի երգիչ պ. Բուխօվեցկի և պ. գանօվ:

Մայրաքաղաքի լրագիրները հաղորդում են, մտցնելով նոր հարկ արտասահմանեան անցաթ[...] թերի վրա, կառավարութիւնը դիտաւորութ[...] ունի այդ հարկից ազատել հետևեալ անձինքներ[...] 1) Նրանք, որոնք գնում են արտասահման կառավ[...] րութեան կարգադրութեամբ, ակադեմիայի, համա[...] սարանների և մասնագիտական դպրոցների հա[...] ւով ուսումնական և գեղարուեստական նպատա[...] կով. 2) Անդրկովկասի բնակիչներ, հայեր և մահ[...] տականներ, որոնք գնում են սահմանակից եր[...] կիրներ, Պարսկաստան կամ Թիւրքիա, նոյնպէս և ամեն դասակարգի մահմետականներ Տաւրիչե[...] կի նահանգի, որոնք ուխտ են գնում Մէկկա [...] պաշտօնեաների, դեսպանատների և հիւպատո[...] րանների ընտանիքներ և օտար երկիրների գտնված ռուս եկեղեցիներում սպասաւորող հաները և նրանց ընտանիքները: Իսկ այդ [...] սակ ընտանիքների մէջ ծառայող ծառաները վայելի այդ արտօնութիւնները:

Որքան թանգացել են այժմ բնակարանն[...] Մօսկվայում, դրանից կարելի է եզրակացնել, ինչպէս հաղորդում են լրագիրները, թագադ[...] թեան ժամանակի համար, այն է ամիս ու [...] ժամանակով, վարձված է այդ քաղաքում մի [...] նիստրի համար երկու սենեակից բաղկացած [...] կարանը 4,500 րուբլ գումարով:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐՔԻԱՅԻՑ

Տրապիզօն, 24 մարտի

Երբ՝ չորս ամիս առաջ Կարնոյ մէջ ձերբա[...] լութիւններ եղան և ապստամբական գաղ[...] ընկերութիւնը հրապարակ ելաւ, երբ ամ[...]

որ կէս ճանապարհից փախցնէր իր աքսորական ընկերներին: Ես այն ժամանակ մերժեցի երիտասարդի առաջարկութիւնը, վճռական կերպով պատասխանելով, թէ ամենևին չի պիտի մասնակցեմ նրանց ձեռնարկութեան մէջ, և աւելացրի, թէ լաւ է ինձ հանքերում մաշվել և համբերութեամբ սպասել իմ ճակատագրի վախճանին, քան թէ ազատութիւն գտնել քաւոր Պետրոսի ձեռքով:

Այն օրից անցել էին երկու ամբողջ ամիսներ: Մի գիշեր նոյն երիտասարդը մօտեցաւ ինձ:

—Մուրադ, ասաց նա,—դու դարձեալ միտքդ չես փոխել:

—Ի՞նչ բանի համար, հարցրի ես:

—Յիշո՞ւմ ես մեր մէջ մի քանի ամիս առաջ տեղի ունեցած խօսակցութիւնը:

—Յիշում եմ:

Էգուց երեկոյեան պահուն պիտի կատարվի գործողութիւնը...

—Ինչ որ ուզում էք կատարեցէք: Ես չեմ փոխել իմ միտքը,—ես ամենևին չեմ մասնակցելու ձեր ձեռնարկութեանը...

Նա բռնեց իմ աջը և աղաչաւոր դէմքով աչքերը դարձրեց դէպի իմ երեսը:

—Լսիր, Մուրադ, յամառութեան ժամանակ չէ. քո կամակորութիւնը կը կորցնէ քեզ: Մտածիր, որ դու դեռ երիտասարդ ես, քո առջև դեռ ընդարձակ ասպարէզ կայ գործելու և բախտաւոր լինելու: Քաւոր Պետրոսը իր որդու նման սիրել է քեզ, այժմ նոյնպէս սիրում է: Նա քեզանից ձեռք չի վեր առնի. նա կը գայ քո ետևից, ուր որ տանում են քեզ, և մինչև չազատէ քեզ, չի հանգստանայ: Եթէ չես հաւատում, քեզ ցոյց կը տամ նրա նամակը:

Նա տուեց ինձ մի թղթի կտոր, որի վրա գըրված էին մի քանի տողեր միայն. ստորագրութիւնը և ձեռագիրը քաւոր Պետրոսինն էր: Ահա նրա բովանդակութիւնը: «Սիրելի Մուրադ, հնազանդվիր, ինչ որ քո ընկերները կառաջարկեն քեզ,—մօտ է փրկութեան ժամը»...

Թէ ինչպէս էր հասել այդ թուղթը նրա ձեռքը, ես չը գիտեմ, բայց ես զզուանքով յետ տուի ասելով.

—Եթէ հազար այս տեսակ նամակներ գրելու լինի նա, ես դարձեալ իմ միտքը չեմ փոխի: Ես վճռել եմ, վաղուց վճռել եմ բնաւ յարաբերութիւններ չունենալ խաչագողների հետ: Ես նրանց մասնութեամբ Սիբիր եմ գնում, բայց չէի ցանկանայ նրանց ձեռքով ազատված լինել:

—Այդ ես հասկանում եմ, պատասխանեց երիտասարդը,—և մասամբ իրաւունք եմ տալիս քո դժգոհութեանը: Բայց ոչինչ չէ արգելում քեզ այդ դրութիւնից ազատվելուց յետոյ կտրել քո յարաբերութիւնները խաչագողների հետ:

—Բանը նրանումն է, որ նրանց ձեռքով ազատվելը ինձ համար անարգանք եմ համարում:

—Այդ խօսքը շատ վիրաւորական է, Մուրադ, ասաց երիտասարդը փոքր ինչ վրդովված ձայնով,—բայց ես ուշադրութիւն չեմ դարձնի և կը յիշեցնեմ քեզ մի ուրիշ բան, որը, որպէս երևում է, մոռացել ես դու: Դու յիշո՞ւմ ես այն անբախտ աղջկան, որը սիրում էր քեզ, որին սիրում էիր և դու: Արդեօք չես մտածում վերադառնալ նրա մօտ, գտնել նրան, ուրախացնել նրան:—Գիտես ինչ դրութեան մէջ թողեցիր նրան:

—Գիտեմ...: Բայց ինձ յայտնի չէ, արդեօք ողջ է նա թէ...

Վերջին խօսքը ես չը կարողացայ արտասանել, դա դանակի պէս կտրատում էր իմ սիրտը: Երիտասարդը հանգստացրեց ինձ, ասելով.

—Ողջ է: Նրա վէրքը մահացու չէր: Մենք այդ մասին ճիշտ տեղեկութիւն ունենք:

Ընթերցողը յիշում է, որ ինձ դէպի աքսոր ճանապարհ դնելու առաւօտը յանկարծ յայտնվեցաւ Նէնէն և իր բարկութեան խուլութեան մէջ խըլեց գինուորների մէկի ձեռքից հրացանը և արձակեց: Թէև ոչըքին չը վնասեց նա, բայց նրա վարմունքը այն աստիճան հակառակ էր օրէնքի, որ մի զինուոր հրացանի սուինով վիրաւորեց նըրան, և նա ընկաւ: «Խելագար աղջկայ» համարումը և հոգեկան հիւանդութեան ապացոյցները միայն կարողացան ազատել նրան օրէնքի խիստ դատապարտութիւնից:

Նէնէի անունը յիշեցնելով, երիտասարդը շօշափեց սրտիս ամենազգայուն լարերը. իմ յամառութիւնը մեղմացաւ, իմ կամակորութիւնը միանգամից փշրվեցաւ և ես պատրաստ էի ասել նրան. «լաւ, համաձայն եմ, կը միանամ ձեզ հետ»,—բայց դարձեալ շուտով ես տիրապետեցի ինձ, կարծես, իմ կամքի զօրութիւնը կրկին վերադարձաւ, երբ մտաբերեցի թէ ինչ բան է խաչագողը կամ ինչ է նշանակում միանալ նրանց հետ:

—Ոչ, պատասխանեցի նրան,—երբէք, երբէք ձեզ հետ գործ ունենալ չեմ կարող:

Երիտասարդի դրութիւնը անտանելի դարձաւ: Նա գործ դրեց իր վերջին ուժը, աշխատելով Նէնէի յիշատակով գրաւել ինձ: Այդ փորձը անցաւ ապարդիւն: Այժմ ինչ պիտի անէր նա: Նա յայտնեց ինձ մի գաղտնիք, հաստատ յոյս ունենալով, որ կը համոզէ ինձ, որ ես կը մասնակցեմ նրանց ձեռնարկութեան մէջ: Ես մերժեցի: Բայց գաղտնիքը մնաց ինձ մօտ: Այժմ կարող էր նա ապահով մնալ, որ ես նրանց գաղտնիքը չէի յայտնի ում որ հարկն էր և արգելք չէի դնի նրանց դիտաւորութեան կատարվելուն: Խաչագողները սաստիկ կասկածաւոր մարդիկ են: Ես նկատեցի այդ և բոլորովին անկեղծութեամբ միամտացրի նըրան, ասելով.

—Դուք ինչ որ ցանկանում էք, արեցէք, ոչ մի կերպով չեմ խանգարի ձեզ, միայն [...] հանգիստ թողեցէք:

—Ազնիւ խօսք ես տալիս:

—Ազնիւ խօսք եմ տալիս:

Նա սեղմեց իմ ձեռքը և հեռացաւ:

Ես մնացի միայնակ, մեր կալարանի մի անկ[...]նում նստած: «Այդ մարդիկը պիտի փախչեն, [...]տածում էի ես, նրանց դեռ չը բռնված, ազա[...] մնացած ընկերները դրսից կօգնեն նրանց և [...] պատճառ կը յաջողեցնեն գործը, իսկ ես կը [...]նամ իմ կապանքների մէջ: Ինձ կը տանեն այ[...] տեղ, ուր մարդիկ կենդանի թաղվում են հանք[...]րի անձաւներում և խլուրդների նման աշխատ[...] են ստորերկրեայ մթութեան մէջ»: Չը նայել[...] այդ բոլորին, իմ սիրտը հանգիստ էր. ես հա[...]տացած էի, որ վերջի վերջոյ ինձ համար էլ [...] բացվէր ազատութեան դուռը, բայց աւելի ար[...]դար, աւելի օրինաւոր ճանապարհով: Իր մեղք[...]ը զղջացած, ճշմարտութեան շաւղի վրա կանգ[...]նած յանցաւորին պէտք է ներվէր, պէտք է նրա համար փրկութիւն լինէր: Եւ եթէ մարդիկ ա[...] քան սրատեսութիւն չունեն, որ քննեն սրտի[...] բոլոր խորքերը և որոշեն յամառ յանցաւորը զղ[...]ջացածից, արդարը մեղաւորից,—բայց Աստու[...] որի համար ոչինչ գաղտնիք չը կայ, որ գիտէ [...]լորը, ինչ որ հասարակ մահկանացուին անհաս[...]նալի և մութն է,—միթէ ամենաբարի Աստուա[...] չէր օգնի ինձ: Իմ հաւատը այժմ այնքան [...] էր և իմ յոյսը այնքան հաստատուն էր, որ ես [...] Նրա օգնութեանը հաւատում էի և սպասում էի[...]

(Կը շարունակվի)

չաձկական-Հայաստանի մէջ խառութիւններ տեղի ունեցան և անկանոն ու հարստահարիչ միջոցներով հետազօտութիւններ կատարուեցան, մէկ խօսքով երբ ամէն տեսակ բռնութիւններ կը կատարուէին, «Մասիս»-ը եւրօպական լրագիրներէն առնելով՝ այն ալ կասկածանօք, հազիւ մի քանի լուրեր հրատարակեց: «Մասիս»-ը Կարնոյ խնդրոյն սկզբնաւորութենէն երկու ամիս վերջը հազիւ իրեն ուղղուած մի թղթակցութիւն հրատարակեց, որ եթէ չը հրատարակէր աւելի մեծ ծառայութիւն ըրած կը լինէր ազգին: Այդ նամակը Կարնոյ խնդրոյն նշանակութիւնը ոչնչացնելու աշխատելէն վերջը, զայն մասնաւորաց հակակութեանց և խռովութեանց արդիւնք կը համարի: Այդ նամակը կարդացած ժամանակս վախմայ յղացայ սա գաղափարը թէ անպատճառ Թիւրքաց դեսպաններուն եւրօպական տէրութեանց մատուցած տեղեկագիրներին Կարնոյ խնդրոյն մասին սորա ընդօրինակութիւն պիտի եղած լինի: Եթէ առարկուի թէ «Մասիս»-ը ուրիշ տեսակ դիրք չէր կրնար բռնել, միթէ չէր կրնար լռել: Լռելը շատ անգամ աւելի կազդէ քան թէ խօսելը, մանաւանդ խորհրդաւոր (mystérieux) լռութիւնը: Մարտ 11-ի «Մասիսին» մէջ կարդացինք նոյնպէս մի նամակ Կարնէն գրուած, որ դարձեալ Կարնոյ մէջ պատահած դէպքերուն նշանակութիւնը փոքրացնել կուզէր և որ աւելի վատն է Թրքաց ամէնավատ պաշտօնեաներուն գովեստներ և շնորհակալութիւններ կը յայտնէր, որոց մին է Արապգապէ Ալի Րիզա էֆէնդին՝ որ չարչճնութենէ առօր ամբողջ նահանգի մը կենտրօնական կառավարիչ է դարձած: Իմ առացած տեղեկութիւններուս նայելով այս մարդը հայերը ատող և կաշառակեր մէկն է: Այժմ կարգը կուգայ հարցնել թէ ինչ նպատակ ունին այդ տեսակ հրատարակութիւնները, բայց աւելորդ է հարցնել՝ որովհետև այս տարուայ Կ. Պօլսոյ քաղաքականութիւնն է Թրքաց հետ հաշտ երթալ, նոցա սիրտը չը ցաւեցնել, Սուլթանի կենաց համար բոլոր հայոց եկեղեցիներուն մէջ մաղթանք կատարել, ընծաներ տալ, ընծայներ առնալ, խոստումներ տալ և խոստումներ առնալ և այլն... այժմ այս քաղաքականութեան կը հետևին պատրիարքէն սկսեալ մինչև հասարակական յետին գործիչները, բայց ինչպէս կերևայ բուն հայրենիքի ծոցին մէջ բնակող ժողովուրդը այս քաղաքականութեան չը հետևիր և այս շատ մխիթարական երևոյթ է:

Նախորդ նամակովս Կարնոյ բանտը կոխելու համար տուած լուրս դեռ չը կարողացայ ստուգել. ոմանք այս խնդիրը հայոց և պարսից մէջ տեղի ունեցած մէկ կռուի հետ կը շփոթեն, ոմանք ալ կըսեն թէ, խեղճ բանտարկեալները ազատելու համար մէկ փորձ եղաւ, բայց չը յաջողուեցաւ. ճշմարտութիւն որ կողմ լինելը յայտնի չէ, բայց ես անձամբ ստուգած եմ որ Կարնոյ մէջ հայերը մահմետականներու հետ մէկ մեծ կռիւ են ունեցեր և զիրար վիրաւորեր են: Այս օրեր նոյնպէս կռիւ կը ծագի Կարնէն կէս ժամ հեռաւորութիւն ունեցող Կան գիւղի հայ և Թիւրք բնակիչներուն մէջ և երկու կողմէն ալ մի քանի վիրաւորներ կըլլնեն և իմ առացած տեղեկութիւններուս նայելով մէկ Թիւրք սպանուած է: Կարնոյ դաշտին հայ ազգաբնակութիւնը խիստ շատ գրգռուած են Թիւրքերուն դէմ և չափազանց կատեն զանոնք. տեսնենք այս ատելութեան վերջը ուր պիտի երթայ:

Կարնոյ բանտարկելոց մասին մէկ նամակ ստացած եմ Կարնէն՝ որ չափազանց թշուառ կը նկարագրէ բանտարկեալներուն վիճակը, այնպէս որ մարդ առանց սոսկումի չէ կարող կարդալ: Խոհեմութիւնը չը ներէր ամբողջովին հրատարակել այդ նամակը, ուստի մի քանի քաղուածքներ կընեմ անկէ: Կարնոյ բանտարկելոց թիւը ճիշտ 51 հատ է այժմ. իւրեանց ունեցած գաղտնիքները հարցաքննութեանց ժամանակ յայտնելու համար քաշած տանջանքնին աննկարագրելի է. ծեծուիլ, անօթի մնալ, կամ աղի կերակուրներ ուտել և ծարաւ մնալ, ձմեռ ժամանակ այնպէս մէկ ցուրտ երկիր բանտին մէջ մերկ մնալ և այլն և այլն, սոքա ամենահասարակ տանջանքներն են խեղճ բանտարկելոց: Զգենք բանտարկեալներու քաշած տանջանքները՝ որովհետև աւելի սարսափելի է նոցա ընտանեաց քաշածները թէ հոգեպէս և թէ նիւթապէս: Ամեն մարդ կարող է երևակայել մէկ ընտանիքի վիճակը՝ երբ նորա գործող ոյժը, նորա պահապան հրեշտակը անգործութեան է դատապարտուած և յաւիտեան կորսուելու վտանգով բանտարկուած է, յայտնի բան է այդպիսի ընտանիքի մէջ պիտի տիրէ յուսահատութիւնը, երկիւղը, լացը, կոծը, և աւելի սարսափելին՝ վերջին ծայր չքաւորութիւնը: Պատուաւոր արհեստաւորներու ընտանիքներ մուրալու են ստիպուած ապրելու համար: Խեղճ բանտարկեալները բանտին մէջէն կուզեն խնամել իւրեանց զաւակները, իւրեանց ստացած հացի բաժինը տառապեալ ընտանիքներուն խրկելով: Երևակայէ ընթերցող, բանտին մէջ ուժաթափ, տանջուած հայը դեռ չէ յուսահատած, իւր փրկութեան վրայ կը յուսայ և չը մոռանալով իւր ընտանիքը կուզէ նորան օգնել իւր հացի բաժինը նորան խրկելով. ինքը կամքով կուզէ քաղցած մնալ և իւր ընտանիքը կերակրել. այս զարմանալի տոկունութեան նշան է և գոյութեան կռուին մէջ յաղթող հանդիսանալու մէկ ապացոյցն է: Հայաստանցի հայը գժուար կընդունի մի որ և է գաղափար, բայց մի անգամ ընդունելէն ետքը չափազանց տոկունութեամբ յառաջ կը տանի զանի: Այս տոկունութեամբ և այս դիմացկունութեամբ մինչև այժմ հայը մնաց և ապրեցաւ իւր հայրենի հողին վրան և հիմա ալ կապրի: Թշուառ բանտարկեալը իւր զաւակներուն կը խրկէ իրեն բաժին հացը և նորա փոխարէն իրեն կը վերապահէ որդոցը բաժին լացը. երանի քեզի ով հայ՝ որ քո չոր հացդ ընտանիքիդ լացին հետ կը փոխանակես:

* * *

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—«Nazione» լրագրի մէջ տպված հեռագրի համեմատ, իշխան Բիսմարկ Հումբերտ թագաւորին հեռագրով շնորհակալութիւն յայտնեց Մանչինիի արտասանած ճառի համար: Նոյն լրագրի մէջ տպված մի ուրիշ հեռագիր հաղորդում է, որ Վիլհելմ կայսրն էլ իտալական թագաւորին նոյնպիսի զգացմունքներ յայտնեց:

—Աշխատանքները Գարտիմասս-Սուկ-Արաս երկաթուղու կառուցման համար, որ Տունիսի գիծը պէտք միացնէ Ալժիրի երկաթուղիների հետ, արագութեամբ են ընթանում:

—Տունիսի բոլոր մասերում մեծ յոյսեր ունեն լաւ հունձի վրայ: Արդէն վերջացած է արմաւի և ձիթենիների հունձը, որոնք այս տարի չափազանց առատ են:

—Պալատական լրագրի հաղորդութեան համեմատ թէպէտ Վիկտորիա թագուհին կառքով դուրս է գալիս, բայց դեռ ևս անկարող է մնալ կամ կանգնել մի քանի վայրկեանից աւելի:

—Բերլինից ուղևորվեցաւ ռուսաց զինուորական հաւատարմատար իշխան Դոլգորուկի, օգտվելով երկարատև արձակուրդից Մոսկվայի մէջ թագադրութեան հանդիսին ներկայ գտնվելու համար:

—Գերմանական բայխստագի նախագահի ստացած հեռագրի համեմատ ապրիլի 3-ին առաւօտը կալանաւորված է Կիլի մէջ բայխստագի անդամ Ֆօլմար, որ վերադառնում էր Կօպենհագենից: Չը նայելով, որ Ֆօլմար վկայեց իր անձնաւորութիւնը, նա կալանաւորված մնաց:

—Ֆրանսիական պատերազմական մինիստր Տիբօդէնի, նոյնպէս և Տիրարի և երկրագործութեան մինիստր Մելինի դրութիւնը խախտված է համարվում:

—Պարլամենտական ընդդիմադրական կուսակցութեան մաքառումն Գլադստոնի մինիստրութեան դէմ կատարեալ է: Ինչպէս երևում է, տօրիները վճռել են կռուել վիգերի հետ և կուզենային մինչև անգամ մինիստրական դժուարութիւններ պատճառել: Լօրդերի ժողովի պահպանողական կուսակցութեան առաջնորդ մարկիզ Սալիսբուրի, Բիրմինգեմի մէջ ի պատիւ նրա տուած ճաշկերոյթի ժամանակ մի ճառ արտասանեց, որով կառավարութեան իրլանդական քաղաքականութիւնը պախարակելով յետոյ յայտնեց, թէ մինիստրութիւնը իր անյաջողականութեամբ և անհաստատամտութեամբ զրկեց երկիրը հաւատարմութիւնից: Վերջը նա համոզմունք յայտնեց, որ, եթէ նոր ընտրութիւններ լինեն, պահպանողական կուսակցութեան յաղթութիւնը անխուսափելի է: Ճշմարիտ որ իրլանդական անցքերը սաստիկ վնասեցին ազատամիտների հեղինակութեանը և, եթէ նոր ընտրութիւններ նշանակվեն, գուցէ պահպանողականները յաղթող հանդիսանան:

—«Frankf. Zeitg.» լրագրին հեռագրում են Փարիզից մարտի 18-ից, որ Բորդօի մէջ պատերին կպցրին մեծ քանակութեամբ իշխան Նապօլէօնի նոր շրջաբերականը: Այս նոր շրջաբերականի բովանդակութեան մասին հեռագրի մէջ ոչինչ չէ ասված:

—«Հաւաս» ընկերութեան հաղորդութիւնը, որ Բ. Դուռը մտադիր է Սիրիայի նահանգապետ նշանակել միրիդիտների երիտասարդ իշխան Պրենկ-Բիբ-Դօդին, ինչպէս երևում է հաստատվում է, թէպէտ հաւատացնում են, որ Բ. Դրան ատենաւոր դառնալը ստորութիւն է միրիդիտների ցեղի առաջնորդի համար: Բայց իշխան Պրենկ դեռ միրիդիտ եղած ժամանակ ամենևին անկախ չէր, այլ միայն համարվում էր սուլթանի տեղապահ: Երկու տարի առաջ նա կալանաւորվեցաւ, մեղադրվելով պետական դաւաճանութեան մէջ, ուղարկվեցաւ Կ. Պօլիս, որտեղ երկար ժամանակ կալանաւորված էր: Իր բարեկամների միջնորդութեան շնորհիւ նրան արձակեցին, բայց թոյլ չը տուին հայրենիք վերադառնալ, այլ հրամայեցին մնալ Կ. Պօլսի մէջ: Մի և նոյն ժամանակ նրան խոստացան լաւ պաշտօն տալ: Այսպէս թէ այնպէս նրան Լիբանանի նահանգապետ նշանակելը վիճելի հարցի ամենալաւ որոշումն է, որովհետև իշխան Պրենկ կաթօլիկ է և Ֆրանսիան նրան համակրում է: Միւս պետութիւնները հազիւ թէ ընդդիմանան այդ կարգադրութեանը:

ԽԱՌԸ ԼՈՒՐԵՐ

Լօնդօնում այս օրերս պէտք է մի շատ հետաքրքիր գործ քննվի մի ժառանգութիւն ստանալու համար, որ 30,000 ֆունտ ստերլինգ իւրաքանչիւրամեայ եկամուտ է բերում: Նորերումս վախճանված կոմս Ստէմֆորդ ահագին կարողութիւն թողեց: Նրա որդին, կոմս Գրրի որպէս միսիօներ մի քանի տարի առաջ Աֆրիկա ուղևորվեցաւ կաֆրների և հօտէնդօտների մէջ քրիստոնէութիւն տարածելու համար: Այնտեղ նա սիրահարվեցաւ մի հօտէնդօտ աղջկայ վրայ և պսակվեց նրա հետ, մի և նոյն ժամանակ կոմս Գրէյ, այժմեան լօրդ Ստէմֆօրդ, որպէս անգլիկան եկեղեցու քահանայ ինքն կատարեց պսակի կրօնական ծէսը: Այժմ հարց է զարթում այդ պսակի օրինակութեան և այն բանի մասին, թէ արդեօք իրաւունք ունի պաստօրը այդպիսի մի ծէս կատարել իր վրայ: Որովհետև հօտէնդօտուհու ամուսինը այս օրերս մեռաւ, այդ պատճառով այրին իր փոքրիկ որդու հետ Լօնդօն գնաց և ներկայացրեց իր իրաւունքները ժառանգութեան վրայ: Եթէ որ պսակը վաւերական կը ճանաչվի, այն ժամանակ փոքր հօտէնդօտը ոչ թէ միայն միլիօնաւոր հարստութեան տէր կը դառնայ, բայց բացի դրանից կը դառնայ անգլիական կոմս և լօրդերի ժողովի անդամ:

⁂

«Polit. Corr.» լրագրին Աթէնքից գրում են, որ 1882 թւին Յունաստանից մօտ 10 միլիօն գումարի գինի ուղարկվեցաւ արտասահման: Նախկին տարիներում Յունաստանի գինին, գլխաւորապէս, Աւստրիա էր ուղարկվում, և ապա Թիւրքիա և Իտալիա: Այժմ այդ գինին գլխաւորապէս ծախվում է Ֆրանսիայում և Իտալիայում:

⁂

Անգլիական կառավարութիւնը այժմ հաստատ աղբիւրից իմացաւ, որ խորհրդաւոր «Համար առաջինը» («Իրլանդական անյաղթների» յանցաւոր ընկերութեան գլուխը)—Տայնէր անունով մէկն է, որ անգլիական կամաւորների նախկին օֆիցէր էր: Նրան աջողվեցաւ Ամերիկա փախչել: Իրլանդիա գտնված ժամանակ, իմանալով որ պօլիցիան հետամուտ է լինում նրան, փախաւ Հավր, ուր նստեց Ամերիկա ուղևորվող մի շոգենաւի վրայ: Գաղտնի պօլիցիան Հավր քաղաքում Տայների փոխանակ կալանաւորեց Ռօլշ անունով մէկին, որին և ընդունեց «Համար առաջինի» տեղ: Տայնէր, այնու ամենայնիւ իրան ապահով չը զգալով Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգներում, Մէքսիկա ուղևորվեցաւ, ուր նրա եղբայրը բարձր դիրք ունի հոգևոր երարխիայի մէջ:

⁂

Ազատութեան հօյակապ արձանը, որ Ֆրանսիան ընծայեց Միացեալ-Նահանգների հանրապետութեանը նրա ազատութեան հարիւրամեայ յօբելեանը տօնելու առիթով, շուտով Ամերիկա կուղարկվի:

⁂

Գինեգործների վկայութեամբ, այս տարի գինու չափից դուրս մեծ առատութիւն է լինելու: Հինգհարիւրամեայ փորձի հիման վրայ ապացուցված է, որ XIV-դ դարից սկսած բոլոր 83 թւերը առաւելապէս «գինիների» տարիներ էին, օրինակ 1383, 1483, 1583, 1683 և 1783 թւերին գինու մեծ առատութիւն էր: Ժամանակագիրները առանձնապէս գովում են 1583 թւի առատութիւնը, որը թէ յատկութեամբ և թէ քանակութեամբ չեղած երևոյթ էր: Այդ տարում ստացված գինու քանակութիւնը այնքան ահագին էր, որ տակառներ պակասեցին գինին պահելու համար, և աւատական հողատէրերը պարտաւորեցրին գիւղացիներին գինու մի յայտնի քանակութիւն վերցնել իրանցից: Այդ պատճառով, արբեցութիւնը և կռիւները չափից դուրս տարածվեցան: Բայց հողատէրերը այդ հանգամանքից ևս օգուտ քաղեցին, խռովարարներին մեծ տուգանքի ենթարկելով:

⁂

Վինձօրում յանկարծակի վախճանվեցաւ Ջօն Բրօուն, Վիկտօրիա թագուհու առաջին սենեկապետը, որ շատ տարիների ընթացքում գտնվում էր այդ պաշտօնի մէջ և մեծ ազդեցութիւն ունէր քաղաքական գործերի վրայ:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 29 մարտի: Հրատարակված է արքունական նշանների Մօսկվա տեղափոխելու հանդէսի նկարագիրը. Ձմեռային պալատից նշանները կը տեղափոխվեն Նիկօլաեվսկի երկաթուղին պալատական կառքերով կավալերգարդների էսկադրօնի պահպանութեամբ: Մինչև Մօսկվա արքունական նշաններին կուղեկցեն գեներալ-ադիւտանտ, մինիստրութեան աստիճանաւորներ և պալատական գրենադերներից պահապաններ: Մօսկվայում նրանց կը դիմաւորեն գլխաւոր-նահանգապետը, քաղաքային նահանգապետը և օբեր-պօլիցմէյստեր: Ձէնքերի պահեստի մէջ արքունական նշանները կը յանձնվեն պալատական գրասենեակի նախագահին: Փօստային բաժինը, բացատրելով նոր կանօնները, յայտնում է. թղթակցութիւնների և լրագիրների տուն հասցնելը, փօստայի ուղարկելը երկաթուղիներով և տրակտերով և լրագիրների ընդունելութիւնը խմբագրութիւններից կը կատարվեն նոյնպէս և մեծ տօներին: „Journal de St.-Petersbourg“ լրագիրը վկայում է, որ իշխան Գօրչակօվ վախճանվեցաւ ժայթքումից, որին նա ենթարկված էր 10 տարի շարունակ: Շուտով կը սկսվեն հետախուզութիւններ Վլադիկավկազից մինչև Պետրօվսկ պետական երկաթուղի կառուցանելու համար 345 վերստ տարածութեան վրայ:

ԼՕՆԴՕՆ, 29 մարտի: Երէկ երեկոյեան ճայթվող նիւթերի մասին օրէնքը ընդունվեցաւ համայնքների ժողովից, իսկ այսօր լօրդերի ժողովից: Երէկ Համբուրգից հասած շոգենաւի վրայ բռնվեցան երկու ծրար ճայթող նիւթերով:

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 29 մարտի: „Օրէնքների և կառավարչական կարգադրութիւնների ժողովածուի“ մէջ հրատարակված է, որ Սեվաստապօլի քաղաքապետութիւնը և Նիկօլայեվի զինուորական նահանգապետութիւնը թողված են խիստ պահպանութեան մէջ և մինչև այդ դրութեան ժամանակամիջոցի լրանալը ուրիշ տեղերի համար առաջվայ պէս պէտք է ենթարկվեն Օդեսայի գլխաւոր-նահանգապետի իրաւասութեանը: Բարձրագոյն հրամայված է կամաւոր նաւատորմի ընկերութեանը ծովային մինիստրութեան իրաւասութեանը ենթարկվել:

ԿԱԼՈՒԳԱ, 29 մարտի: Օկա գետը մաքրվեցաւ սառուցից:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ԻՄԵՐԵԹԻ ՀԱՅՈՑ ՎԻՃԱԿԱՅԻՆ ԿՈՆՍԻՍՏՈՐԻԱՅԻ *տանի մէջ նշանակած է* **ԱՃՈՒՐԴ** *առաջիկայ ապրիլի 1-ին, առանց կրկնաձուրդի, կապալաւ տալու համար մի* **ԿՐՊԱԿ** *որ* **ՊԱՏԿԱՆՈՒՄ Է** *կուկիա սուրբ Աստուածածնայ եկեղեցւոյն և գտնվում է* **ՄԻԽԱՅԼՈՎ ՍԿԻ** *փողոցի վրայ, նոյն եկեղեցւոյ մօտ։*

Անդամ կոնսիստորիայի՝ ՄԱՄԲՐԷ ՎԱՐԴԱՊԵՏ։

2—2

Շաբաթ օրը, ապրիլի 2-ին, երեկոյեան ժամ 8-ին, յօգուտ ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՎԿԱՍՈՒՄ, *տեղի կունենայ, Ամառային թատրոնում, ձայնական-երաժշտական*

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ։

Մասնակցում են տիկնայք-Դավիդովա Ֆէրգիս և Վասիլէնկօ. Պարոնայք—Կնինա և Բուխավեցկի և թատրոնական երաժշտական խումբը (օրկէստրը), առաջնորդութեամբ Տրուֆֆիի։

Տոմսակները ձեռք բերել կարելի է ընկերութեան խորհրդի անդամներից. նաև թատրոնական կասսայում առաւօտից մինչև 2-ը ճաշից յետ։

1—3

ՀԱՆՈՒՄ Է ՄԱՆՈՒԿՆԵՐԻ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ԳՐԵԹԷ ՄԻ Վ ԱՅՐԿԵԱՆՈՒՄ

վեստլիի նախկին լուսանկարատան մէջ նորերում հրաւիրված չափազանց փորձված լուսանկարիչը։ Լուսանկարատունը բաց է ամեն օր առաւօտեան 9—5 ժամը երեկոյեան։ Հասցէն. Գօլօվինսկի փողոց, տուն Շիօեվի։ Մուտքը փողոցի կողմից։

1—2 (2)

Հայուհեաց Բարեգործական Ընկերութեան վարչութիւնը պատիւ ունի խնդրել իւր անդամներին շնորհ բերել ընդհանուր ժողովին, որ լինելու է ապրիլի 3-ին կիւրակի, առաւօտեան 11 ժամին, Ս. Գայիանեան Հայ օրիորդաց միջնակարգ Ուսումնարանի դահլիճում։

1—3

ՐԱՖՖԻ

Լ Ո Յ Ս Տ Ե Ս Ա Ւ

ԽԱԶԱԳՈՂԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆԸ

ԱՌԱՋԻՆ և ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍԸ

գինն է 1 ր. 20 կ.

վաճառվում է

„Մշակի“ խմբագրատանը,— „Կենտրոնական գրավաճառանոցում“— Կովկասեան գրավաճառանոցում“—պ. Շահվերդեանի պաւիլիոնում,—պ. պ. Շահինեանցի և Տէր-Յովսէփեանցի ծխախոտի մագազիններում։

Օտարաքաղաքացիք կարող են դիմել այս հասցէով.

Въ ТИФЛИСЪ. Редакція „МШАКЪ“

Меликъ-Акопіану.

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽԱՆՈՒԹԻ ՄԷՉ, ԹԷՅԻ ԳՆԵՐԻ ՆՇԱՆԱՒՈՐ ՓՈՔՐԱՑՈՒՄՆ

(MAISON DE CONFIANCE) ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ ԳԱԼԵՐԷԱ № № 156, 157, 158, 159 և 160.

Համեմատեցէք թէյ

1 ր. 10 կ. *թէյի հետ ամեն տեղ*		1 ր. 30 կ.
1 „ 20 „	. . . .	1 „ 60 „
1 „ 40 „	. . . .	1 „ 90 „
1 „ 60 „	. . . .	2 „ 20 „
1 „ 80 „	. . . .	2 „ 50 „
ամենալաւը 2 ր.	. . . . .	3 „ ——

Մի և նոյն տեղը գործակալութիւն վաճառման չօկօլադի և կակաօ-ֆրայ էսսենցիայի, Պալմերի բիսկվիտների, Բագրի կոնֆեկտների, Շէֆերդի դանակների, Տուրների գրիչների, Դաուի հրացանների, Վեկլիի րէվօլվէրների, Բարնսբիի թամբերի, Մեկինի ամաններ, կօլմանի կրախմալ և մանանեխ, Շվարցի ալբոմներ և այլն և այլն։

85—100

վերականգնեցնող **ՄԱԿ-ՄԱՍՏԵՐ**, *մազերը ամրացնող և նրանց* **ԲՆԱԿԱՆ ԳՈՅՆԸ** *վերադարձնող։ Գինը 2 ր. շիշը,* **ՓՈՍՏԱՅՈՎ** *ուղարկված 2 ր. 49 կոպ.* **ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ** *խանութի մէջ*

Մի և նոյն տեղը **ԽԻՆԱՅԻ ԻՒՂ**, *մազերը ամրացնելու համար, 1 ր. աման և վրձին գլխացաւի դէմ,* **ՏՈՒԱԼԷՏԻ ՍԱՊՈՆ** *և հոտաւէտ ջրեր և այլն։*

5—100

ԳԱԼԵՐԷԱ **ԱՐԾՐՈՒՆԻ**, ԴՎՈՐՑՈՎԱՅԱ ՓՈՂՈՑ

ՊԱՀԵՍՏ **ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ № 144.**

СКЛАДЪ ЕВРОПЕЙСКИХЪ ТОВАРОВЪ

№ 144, ГАЛЛЕРЕЯ АРЦРУНИ

Ծախվում են. մեծ քանակութեամբ և խիստ էժան, վիէննայի ԹՕՆԷԹ ֆաբրիկայի ՄԷԲԼԻ *ամեն տեսակ, նոյնպէս* ՈՍԿԵԶՕԾ ՇՐՋԱՆԱԿՆԵՐ *հայելիների համար և* ՀԱՅԵԼԻՆԵՐ, *լուսանկարների համար* ԱԼԲՈՒՄԻ *թուղթ, բէլգիայի* ԱՊԱԿԻՆԵՐ *պատուհանների համար, ամեն տեսակի, նոյնպէս* ՄԱՐՄԱՐԻՕՆ *քար,* ԹՈՒՋԵԱՅ ԱՄԱՆՆԵՐ *էմալով,* ՆԻԹՐԱԹ ԴԱՐԺԱՆ, ՈՍԿԻ *և ուրիշ շատ ապրանքներ։*

Փ Ա Ր Ի Զ Ի Ա Պ Ր Ա Ն Ք

Պատիւ ունիմ յայտնելու յարգելի հասարակութեան որ նորերումս ստացայ ՓԱՐԻԶԻՑ *ամենայն տեսակ, ամենալաւ* ԱՄԱՌԱՅԻՆ ՄԱՀՈՒԴՆԵՐ և ՏՐԻԿՈՆԵՐ։

Պատուէրները վերցվում են չափաւոր գնով և կատարվում են ՓԱՐԻԶԻ ՎԵՐՋԻՆ ՄՕԴԱՅՈՎ *ամենաճիշտ կերպով։ Խանութս գտնվում է Սօլօլակ, Գանովսկայեա փողոց, տուն Շահնազարովի։*

ԴԵՐՁԱԿ Ա. ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲՕՎ

5—5

ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՆՔ *Պարսկաստանի* ՌԱՇՏ *քաղաքում* ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ։

Ով կը ցանկանայ մեզ դիմել, պատրաստ ենք ընդունել և կատարել ճշգրութեամբ իւր առևտրական գործ և լինի ՀԱՐԻՒՐԻՆ ՄԷԿ ՎԱՐՁՈՎ։

Իվան ԽՍԱՂՈՒԼԵԱՆՑ *Շուշեցի։*

3—5

ՆԵՐԿԱՅ 1883 ԹՈՒԻՆ

Հ Ր Ա Տ Ա Ր Ա Կ Վ Ո Ւ Մ Ե Ն Ե Ր Ե Ւ Ա Ն Ո Ւ Մ

„ԵՐԵՒԱՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ“

ՇԱԲԱԹԸ ԵՐԵՔ ԱՆԳԱՄ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆՆ *է Երևանում 1 րուբլ։*

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ *ընդունվում են* ՀԱՅԵՐԷՆ, ՌՈՒՍԵՐԷՆ և ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ *լեզուներով։*

Խմբագիր-հրատարակիչ ԷՄԻՆ ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐ (ՄԱՐՏԻ 29)

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԲՕՐՍԱ

„ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ“ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

Մուրհակների կուրսը 3 ամսով Լօնդօնի վրա	24 *պէնս*
» » 3 » *Ամստերդամի վրա*	»
» » 3 » *Համբուրգի վրա*	$204^{1}/_{6}$ *պֆ.*
» » 3 » *Փարիզի վրա*	$252^{1}/_{4}$ *սանտ.*
Ոսկի	8 ր. 24 կ.
Արծաթ	1 ր. 37 կ.
Մաքսային կուպօններ	8 ր. 15 կ.
Բօրսային դիսկօնտներ	$6^{1}/_{4}$%
Պետական բանկի 5% տոմսակ 1-ին շրջանի	96 ր. 12 կ.
» » » » 2 »	92 ր. 62 կ.
» » » » 3 »	$92^{1}/_{2}$ ր.
» » » » 4 »	92 ր. 12 կ.
» » » » 5 »	92 ր. 37 կ.
Արևելեան 1 փոխառութեան տոմսակը	91 ր. 75 կ.
» 2 » »	91 ր. 62 կ.
» » » »	91 ր. 77 կ.
Ներքին 5% 1 փոխառութեան տոմսակը	$220^{1}/_{4}$ ր.
» » 2 » »	210 ր.
$5^{1}/_{2}$% *ռենտա*	99 ր. 87 կ.
Ակցիաներ փոխատու բանկի	$451^{1}/_{2}$ ր.
» *Միջազգային բանկի*	$366^{1}/_{2}$ ր.
» *Վօլժսկօ—Կամսկի բանկի*	$435^{1}/_{2}$ ր.
» *Սիբիրի առևտրական բանկի*	348 ր.
» *Ռուսաց արտաքին առևտրի բանկի*	266 ր.
» *Ռուսաց կալուածական կրեդիտի կենտրօն. բանկի*	»
» *Ռուսաց երկաթուղիների գլխաւոր ընկ.*	$259^{3}/_{4}$ ր.
» *Րիբինսկօ-Վօլօգօվսկի երկաթուղու*	$59^{3}/_{4}$ ր.
» *Ս. Պետերբ. կրակի դէմ ապահովութեան ընկ.*	»
5% *գրաւական թերթեր փոխատ. կալուած. կրեդ. ընկ.*	132 ր. 87 կ.
6% » *Խարկօվի կալուած. բանկի $43^{1}/_{2}$ տարի*	$92^{1}/_{2}$ ր.
» » *Վիլնօի* » » » »	92 ր. 37 կ.
» » *Պօլտավայի* » » » »	92 ր. 12 կ.
» » *Մօսկվայի* » » » »	$97^{1}/_{4}$ ր.
» » *Բեսս.—Տավ.* » » » »	$92^{1}/_{2}$ ր.
$5^{1}/_{2}$% » *Խերսօնի* » » » »	91 ր.
Բօրսայի տրամադրութիւնը	*Թոյլ*
Ցորեն ռուսաց 10 պուդ	13 ր. 20 կ.

Ցորեն սակսօնկա » »	13 ր. 60 կ.
Ցորեն	*Հանդարտ*
Հաճար 9 պուդ	9 ր.
Հաճար	*Հանդարտ*
Վարսակ 6 պուդ	4 ր. 80 կ.
Վարսակ	*Թոյլ*
Գարի 8 պուդ	8 ր. 40 կ.
Վուշի սերմ 9 պուդ	$13^{3}/_{4}$ ր.
Հաճարի ալիւր 9 պուդ	9 ր.
Ալիւրը	*Հանդարտ*
Կանեփ բժեղի	40 ր.
» *սովորական*	$34^{1}/_{2}$ ր.
» *ընտիր*	»
Թել Սիբիրի	42 ր.
» *կամայի*	41 ր.
Վուշ	*Ամուր*
Կանեփ	*Թոյլ*
Կրուպչատկա Սարատովի 5 պուդ	13 ր.
» *Նիժեգօրօդեան 5 պուդ*	$12^{3}/_{4}$ ր.
Լիլիփարի ձէթ քաղցր	$8^{3}/_{4}$ ր.
Կերօսին ամերիկական	2 ր. 40 կ.
» *ռուսաց*	1 ր. 40 կ.
Ձէթ	$10^{1}/_{2}$ ր.
Ճրագու դեղին մոմի համար 2 անգամ հալուած 1 տեսակ	$75^{1}/_{2}$ ր.
» *սապօնի*	73 ր.
Խէժ ֆինլանդական	»
Կովի իւղ Սիբիրի	10 ր. 40 կ.
Պղինձ կտորներով պուդը	$14^{1}/_{4}$ ր.
» *թերթերով* »	»
Երկաթ թերթերով պուդը	$3^{3}/_{4}$ ր.
Կովի կաշի չոր, պուդը	$13^{1}/_{2}$ կ.
» » *Ամերիկական* »	$5^{1}/_{2}$ ր.
Սպիրտ 40% վէդրօն	» 83 կ.
Շաքար րաֆինադ 1 տեսակ պուդը	8 ր. 80 կ.
» » 2 » »	»
Շաքարաւազ	8 ր. 10 կ.
Պոտաշ բերկօվեց	28 ր.

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 30 Марта 1883 года. Типогр. Главн. Упр.Главнонач. гражд. час., Лор.-Меликов. ул. каз. д.